

کوسه ماهیان خلیج فارس

و

دریای عمان

عالمی پتنگزی

مریم محمدی

سرشناسه: چنگیزی، عالیہ، ۱۳۶۷ - محمدی، مریم،
 عنوان: کوسه ماهیان خلیج فارس و دریای عمان
 مشخصات نشر: مشهد، صحرا شرق، ۱۳۹۳
 مشخصات ظاہری: ۱۷۱ ص، مصور، نقشه، جدول
 شابک: ۲۵۰۰۰۰ ریال: ۶-۵۲۶-۹۳۵-۶۰۰-۹۷۸
 یادداشت: کتابنامہ: ص. [۱۵۳] - ۱۶۹.

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: کوسه‌ها -- خلیج فارس
 موضوع: کوسه‌ها -- دریای عمان
 شناسه افزوده: محمدی، مریم،

رده‌بندی دیویی: ۵۹۷/۳

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۲ ۹۹ کی ۹/۶۳۸ QL
 شماره کتابشناسی ملی: ۳۷۲۱۹۹۹

نشانی انتشارات: مراکز: مشهد میدان آزادی صندوق پستی ۱۴۴۸ - ۹۱۷۷۵
 تلفن و فکس: ۵۱۱۵۲۲۱۲۶۶ - ۹۱۵۳۲۵۴۹۷۷ تلفن همراه

عنوان اثر: کوسه ماهیان خلیج فارس و دریای عمان
 تالیف: عالیہ سنگری مریم محمدی
 لیتوگرافی: گویا اسکرین
 چاپخانه: مدیران
 صحافی: پارسیان
 تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه
 نوبت چاپ: اول
 تاریخ چاپ: زمستان ۱۳۹۳
 قطع: وزیری
 قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان
 شابک: ۶-۵۲۶-۹۳۵-۶۰۰-۹۷۸

این اثر مشمول قانون حمایت مولفان و مصنفان و هنرمندان مصوب سال ۱۳۴۸ می‌باشد و هرگونه بهره‌برداری و تکثیر به هر نحو ممکن بدون مجوز کتبی انتشارات صحرا بر خلاف بوده، مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت

مراکز بخش

نوپردازان: خیابان انقلاب خیابان لبافی نژاد بین اردیبهشت و فروردین پلاک ۲۳۸ تلفن ۶۶۴۱۴۴۷۲ و ۶۶۴۱۴۵۱۵
 کتابیران: میدان انقلاب ابتدای خیابان آزادی خیابان قریب بعد از فرصت شیرازی پلاک ۱۱ تلفن ۶۶۵۶۶۵۱۰-۱۵
 دانشیران: خیابان انقلاب، خیابان منیری جاوید (اردیبهشت)، نیش وحید نظری، شماره ۱۲۲ تلفن ۶۶۴۰۰۲۲۰

فهرست :

فصل اول: لزوم حفاظت از کوسه ها

منابع دریایی خلیج فارس و دریای عمان

کوسه ماهیان در جهان

استفاده دارویی و غذایی از کوسه ها

حفاظت از کوسه ها

روند کاهش جمعیت کوسه ها

تاثیر حذف کوسه ها از زنجیره غذایی

فصل دوم: خصوصیات زیست‌شناختی

پوست

دندان

اسکلت غضروفی و باله ها

تنفس

سیستم شنا

گردش خون

تنظیم اسمزی

گوارش غذا

مغز

حس بویایی

بررسی ساختار چشم ماهیان غضروفی و استخوانی

شنوایی

گیرنده های الکترو مغناطیسی

طول عمر و جفت گیری

رفتارشناسی کوسه ها

سرعت

هوش و استعداد

۴۰	خواب
۴۱	تغذیه
۴۲	حوزه و زیستگاه
۴۴	کوسه ها در اسارت
۴۴	تصورات غلط عموم مردم از کوسه ها
۴۶	حفاظت
۴۷	تکامل
۴۹	رده بناس

فصل دوم: معرفی کوسه های خلیج فارس و دریای عمان

	۱. راسته <i>Orectolobiformes</i>
	۱-۱ خانواده <i>Stegostomidae</i>
۵۲	۱-۱-۱ کوسه ماهیان گره خاری <i>Stegostoma fasciatum</i>
	۲-۱ خانواده <i>Rhinodontoideae</i>
۵۳	۱-۲-۱ کوسه کر <i>Rhinodon typus</i>
	۳-۱ خانواده <i>Hemiscylliidae</i>
۵۵	۱-۳-۱ کوسه فرش عربی (بمبک گریه) <i>Chiloscyllium arabicum</i>
۵۶	۲-۳-۱ کوسه بامبو خاکستری <i>Chiloscyllium griseum</i>
۵۷	۳-۳-۱ کوسه بامبو راه راه قهوه ای <i>Chiloscyllium punctatum</i>
	۴-۱ خانواده <i>Ginglymostomatidae</i>
۵۸	۱-۴-۱ کوسه گندم گون <i>Nebrius ferrugineus</i>
	۲. راسته <i>Lamniformes</i>
	۱-۲ خانواده <i>Megachasmidae</i>
۵۹	۱-۱-۲ کوسه دهان گشاد <i>Megachasma pelagios</i>
	۲-۲ خانواده <i>Alopiidae</i>
۶۰	۱-۲-۲ کوسه روباه دریایی <i>Alopias vulpinus</i>
۶۱	۲-۲-۲ کوسه ماهی درنده سواحل دریا <i>Alopias pelagicus</i>
	۳-۲ خانواده <i>Lamnidae</i>

۱-۳-۲ *Isurus oxyrinchus* کوسه وحشی

۳. راسته *Carcharhiniformes*

۱-۳ خانواده *Triakidae*

۶۳

۱-۱-۳ کوسه ماهی شکاری چشم درشت *Iago omanensis*

۶۴

۲-۱-۳ کوسه قلمی *Hypogaleus hyugaensis*

۲-۳ خانواده *Hemigaleidae*

۶۵

۱-۲-۳ کوسه دندان فلایی *Chaenogaleus macrostoma*

۶۶

۲-۲-۳ کوسه تناری چشم درشت *Hemipristis elongate*

۳-۳ خانواده *Scyliorhinidae*

۶۷

۱-۳-۳ کوسه (گروه مان) - کج کوچک *Apristurus indicus*

۴-۳ خانواده *Carcharhinidae*

۶۸

۱-۴-۳ کوسه نقره ای پوزه باریک *Carcharhinus albimarginatus*

۶۹

۲-۴-۳ کوسه پوزه بزرگ *Carcharhinus animus*

۷۰

۳-۴-۳ کوسه چشم بزرگ *Carcharhinus leucas*

۷۱

۴-۴-۳ کوسه چرخان *Carcharhinus brevipinna*

۷۳

۵-۴-۳ کوسه باله سیاه *Carcharhinus dussumieri*

۷۴

۶-۴-۳ کوسه پوست ابریشمی *Carcharhinus falciformis*

۷۶

۷-۴-۳ کوسه گاو *Carcharhinus leucas*

۷۸

۸-۴-۳ کوسه لب سیاه *Carcharhinus limbatus*

۷۹

۹-۴-۳ کوسه اقیانوسی باله سفید *Carcharhinus longimanus*

۸۱

۱۰-۴-۳ کوسه پوزه تیز *Carcharhinus macrotis*

۸۲

۱۱-۴-۳ کوسه نوک باله سیاه *Carcharhinus melanopterus*

۸۳

۱۲-۴-۳ کوسه پشت خاکستری *Carcharhinus plumbeus*

۸۵

۱۳-۴-۳ کوسه باله سیاه *Carcharhinus sorrah*

۸۶

۱۴-۴-۳ کوسه بیری *Galeocerdo cuvieri*

۸۸

۱۵-۴-۳ کوسه تیزبین *Loxodon macrorhinus*

۸۹

۱۶-۴-۳ کوسه باله داس شکل لیمونی رنگ *Negaprion acutidens*

- ۹۰ *Prionace glauca* ۱۷-۴-۳ کوسه آبی
- ۹۱ *Rhizoprionodon acutus* ۱۸-۴-۳ کوسه چاک لب (کوسه شیری)
- ۹۳ *Rhizoprionodon oligolinx* ۱۹-۴-۳ کوسه پشت طلایی
- ۹۴ *Scoliodon laticaudus* ۲۰-۴-۳ کوسه بینی بیلچه ای
- ۹۵ *Triaenodon obesus* ۲۱-۴-۳ کوسه پوزه کوتاه
- ۹۶ *Carcharhinus amblyrhynchos* ۲۲-۴-۳ کوسه دم سیاه صخره مرجانی
- ۹۸ *Carcharhinus amblyrhynchoides* ۲۳-۴-۳ کوسه ظریف
- ۹۹ *Carcharhinus leiodon* ۲۴-۴-۳ کوسه دندان صاف باله سیاه
- ۵-۳ خانواده **Sphyrnidae**
- ۱۰۰ *Sphyrna mokarran* ۱-۵-۳ کوسه سر تخت بزرگ
- ۱۰۱ *Eusphyra blochii* ۲-۵-۳ کوسه باله ای
- ۱۰۲ *Sphyrna lewini* ۳-۵-۳ کوسه سرچکش معمولی
- ۱۰۳ *Sphyrna zygaena* ۴-۵-۳ کوسه سرچکشی دراز
۴. راسته **Hexanchiformes**
- ۱-۴ خانواده **Hexanchidae**
- ۱۰۴ *Hexanchus perlo* ۱-۱-۴ کوسه پوزه تیز هفت آبششی
- ۱۰۵ *Hexanchus griseus* ۲-۱-۴ کوسه شش آبششی پوزه گرد
۵. راسته **Squaliformes**
- ۱-۵ خانواده **Centrophoridae**
- ۱۰۷ *Centrophorus granulosus* ۱-۱-۵ کوسه قورت دهنده
- ۲-۵ خانواده **Echinorhinidae**
- ۱۰۸ *Echinorhinus brucus* ۱-۲-۵ کوسه خاردار
- ۱۰۹ - چبک ماهی

فصل چهارم: آلبوم عکس و نقشه پراکنش کوسه ماهیان دریای عمان و خلیج فارس

- ۱۱۱ آلبوم عکس
- ۱۲۷ نقشه پراکنش کوسه ماهیان خلیج فارس و دریای عمان
- ۱۵۳ منابع

سرسخن

معمولا چاپ کتب علوم زیستی دریا در کشور ما به دلیل نوبا بودن رشته، عدم اطلاع کافی از علوم زیستی دریا و مشغله های زیاد کاری اندک است و بسیاری از پژوهشگران و محققین با مشکلات عدیده عدم دسترسی به متون زیستی مواجه هستند. این معضل در بررسی تنوع زیستی ماهیان و بویژه ماهیان غضروفی دوجندان شده و علاقه مندان این بخش علمی کمبود داده های مربوط به ماهیان غضروفی را کاملا احساس می نمایند.

مجموعه حاضر به معرفی ۴۸ گونه که متعلق به ۱۵ خانواده و شراسته می باشند، پرداخته و جزو مجموعه های نادر کمیابی است که به همت نگارنده ها و تلاش شبانه روزی جمع آوری و تدوین شد است. جهت اینکار نگارنده ها به جستجوی متون و هماهنگی با مراکز تحقیقاتی و دریایی پرداخته و اطلاعات مربوط به کوسه های موجود در آبهای خلیج پارس و دریای عمان را جمع آور نمودند. در این بین بالغ بر ۱۸۶ منبع علمی از کلبه دانشگاه ها، مراکز تحقیقاتی، طرح های تحقیقاتی و اطلاعات کارشناسان گردآوری، تجزیه و تحلیل و مورد استفاده قرار گرفته است.

معمولا هیچ کاری آن هم در ابتدای شروع عاری از سکال و عیب نیست ولی در همین حد که اهمیت مسئله شناخته شده و کمبود اطلاعات احساس دیده و موضوع با جدیت و پشت کار به رشته تحریر در آمده و در اختیار محققین و پژوهشگران قرار گرفته است. از معنویت و اهمیت خاصی برخوردار می باشد. طبعا در چاپ های بعد علاوه بر اعمال نظر کارشناسان و اساتید و اضافه نمودن اطلاعات جدید متن حاضر بهبود یافته و بصورت رفرنسی معتبر در خواهد آمد. اینجانب موفقیت نگارنده ها در اینکار و ادامه آن در کارهای مشابه را از خداوند منان خواهانم.

احمد سواری

پروفسور زیست شناسی دریا

دانشگاه علوم و فنون دریایی خرمشهر

“کره زمین از دور مانند یک مروارید آبی بر روی مخملی سیاه رنگ است.” این جمله به انسان یادآوری می کند که بیشتر سطح کره زمین را آب فرا گرفته است. کوسه ها سلطان این اکوسیستم آبی هستند. جانورانی با آناتومی خاص و رفتار هایی غیر قابل پیشبینی که ظاهر ترسناک آنها انسان را بر این باور داشته که مرگ آنها و حذف از محیط آبی بهترین گزینه است. اما کمی مطالعه در رابطه با این آبزیان مشخص می کند که بسیاری از آنها خطرناک نیستند. حتی نبود آنها باعث به وجود آمدن تنش های شدیدی در زنجیره غذایی اکوسیستم های آب خواهد شد. متأسفانه علی رغم اینکه کشور پهناور ما، در جنوب خود مرز آبی به وسعت ۲۲۴۰ کیلومتر شامل خلیج فارس و دریای عمان دارد و این گستره پذیرای تعداد قابل توجهی از تنوع کوسه های مهاجر و بومی است، اما به ندرت می توان کتاب مناسب و جامعی در رابطه با کوسه ها یافت. گردآورندگان این مجموعه کار خود را از سال ۱۳۸۸ شروع کرده و سعی بر معرفی هر چه دقیق تر کوسه های خلیج فارس و دریای عمان دارند، البته نکته ی قابل توجه این است که بسیاری از دستداران حیات وحش و آبزیان در رابطه با خصوصیات و ویژگی های این جانوران آگاهی دقیقی نداشتند. این مجموعه با بررسی ۵ راسته، ۱۵ خانواده و ۴۸ گونه از کوسه های بومی و مهاجر، خلیج فارس و دریای عمان، امید به تهیه و عرضه کتاب های بیشتر و متنوع تر در این زمینه را البته شایان ذکر است که تعداد قابل توجهی از کوسه های بومی و مهاجر در خلیج فارس و دریای عمان، در این کتاب مورد بررسی قرار نگرفته اند و در چاپ های آینده به تعداد کوسه های موجود در این مجموعه افزوده خواهد شد.

جهت اصلاح اطلاعات و مشکلات موجود در این مجموعه و تبادل نظر با اساتید و صاحب نظران علاقه مند در این زمینه آدرس ایمیل (shark13930@gmail.com) معرفی می گردد.

چنگیزی، عالیه